

Piotr Mostowik

Kolizyjnoprawne problemy dostosowania prawa polskiego do dyrektyw Unii Europejskiej (cz. I)*

I. Uwagi wstępne

1. W prawodawstwie Unii Europejskiej ostatnich lat widoczna jest tendencja wprowadzania szczegółowych regulacji dotyczących umów zawieranych z konsumentami¹. Wyrazem tego procesu jest wydawanie dyrektyw przewidujących minimalny standard ochrony, do postanowień których dostosowywane są następnie przepisy krajowe. Normowane w dyrektywach zagadnienia mają charakter zarówno administracyjnoprawny², jak również prywatnoprawny³. W pewnym stopniu z ochroną konsumentów pozostaje w związku regulacja ochrony nabywców prawa korzystania z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym

---

* Część II artykułu ukaże się w: Rejent 2002, nr 9.

¹ Politykę „prokonsumencką” UE statuują art. 3 ust. 1 lit. t i przepisy tytułu XIV części 3 traktatu ustanawiającego WE (OJ.C.1997.340.173) oraz decyzja Parlamentu i Rady 283/99 (OJ.L.1999.34.1).

² Np. dyrektywy: 76/768 o ujednoczeniu ustawodawstwa państw członkowskich w odniesieniu do produktów kosmetycznych (OJ.L.76.262.169), 79/581 o ochronie konsumenta przy umieszczaniu cen artykułów żywnościowych (OJ.L.79.158.19), 88/378 o ujednoczeniu ustawodawstwa państw członkowskich w odniesieniu do bezpieczeństwa zabawek (OJ.L.88.187.1), 92/59 o ogólnym bezpieczeństwie produktów (OJ.L.92.228.24).

³ Jak dyrektywy omawiane w dalszej części oraz np. dyrektywy: 87/102 o ujednoczeniu ustawodawstwa państw członkowskich w odniesieniu do kredytu konsumpcyjnego (OJ.L.87.42.48) i 90/314 o umowach dotyczących kompleksowych usług turystycznych (OJ.L.90.158.59).

roku (tzw. *timesharing*) oraz odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny⁴. Oddziaływanie prywatnoprawnych dyrektyw jest specyficznym sposobem ujednociania pewnych fragmentów prawa państw członkowskich UE (jednakże państwa, dostosowując prawo do wymogów dyrektyw, mogą w swych rozwiązaniach pójść dalej w kierunku realizacji określonego w nich celu). W szczególności sposób zagadnienia konsumenckie (w ujęciu proceduralnym i kolizyjnoprawnym) jednolicie dla państw UE regulują: konwencja brukselska EWG z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych⁵ oraz konwencja rzymska EWG z dnia 19 czerwca 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych⁶.

W świetle przepisów rozdziału III układu europejskiego⁷ („Zbliżanie przepisów prawnych”) Polska winna dostosowywać prawo do postanowień unijnych dyrektyw. Jeśli idzie natomiast o wskazane konwencje, to Polska jest już stroną konwencji lugańskiej z 1988 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (stronami te same konwencji są również wszystkie państwa UE, a jej przepisy powtarzają rozwiązania wspomnianej wyżej konwencji brukselskiej EWG)⁸, zaś w doktrynie rozpoczęła się dyskusja nad reformowaniem polskiego prawa prywatnego międzynarodowego przez przyjęcie rozwiązań konwencji rzymskiej⁹.

⁴ W taki sposób ujęto tę problematykę w omawianym w dalszej części rządowym projekcie ustawy o ochronie niektórych praw konsumentów, gdzie stwierdzono: „Jakkolwiek dyrektywa 85/374 o odpowiedzialności za produkt chroni każdego, niekoniecznie konsumenta, kto doznał szkody spowodowanej niebezpiecznymi właściwościami produktu, to jednak nie ulega wątpliwości, że należy ona do korpusu prawa konsumenckiego. Właśnie bowiem ochrona konsumentów spoczywa u genezy powstania dyrektywy, a nadto faktyczny zakres ochrony dotyczy przede wszystkim konsumentów”. Również w uzasadnieniu projektu ustawy o ochronie nabywcy prawa korzystania z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym roku posługiwano się pojęciem konsumenta, mimo iż ustawa ta wyraźnie nie ogranicza zakresu ochrony do umów konsumenckich.

⁵ OJ.C.1998.27.3; z dniem 1 marca 2002 r. zagadnienia te będzie regulować rozporządzenie UE 44/2001 (OJ.L.2001.12.1).

⁶ Zob. wprowadzenie oraz tłumaczenie W. Popiołka, KPP 1994, nr 2, s. 297 i nast.

⁷ Dz.U. 1994 r. Nr 11 poz. 38.

⁸ Dz.U. z 2000 r. Nr 10 poz. 132; zob. A. Maćczyński, *Jednolite europejskie normy o jurysdykcji krajowej i skuteczności orzeczeń zagranicznych*, [w:] *Księga Pamiątkowa. I Kongres Notariuszy RP*, Poznań-Kluczbork 1993, s. 137 i nast.

⁹ Zob. uwagi W. Popiołka (*Zobowiązania umowne w p.p.m. – uwagi de lege ferenda*, KPP 2000, nr 3, s. 623 i nast.), który postuluje zmiany prawa prywatnego międzyna-

2. W ostatnich latach również w prawie polskim pojawiły się regulacje mające na celu ochronę konsumenta jako „słabszej strony” umowy. Tytułem przykładu można wskazać:

– art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiący, iż „władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi.”;

– art. 384-385⁴, art. 555¹ i art. 558 kodeksu cywilnego (w brzmieniu sprzed 1 lipca 2000 r.) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1995 r. o szczegółowych warunkach zawierania i wykonywania umów sprzedaży rzeczy ruchomych z udziałem konsumentów¹⁰;

– tytuł III („Organizacje społeczne”) i IIIb („Powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów”¹¹) księgi I części I oraz art. 87 § 5 kodeksu postępowania cywilnego;

– ustawę z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej¹², rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 października 1999 r. o zasadach współpracy organów Inspekcji Handlowej z powiatowym (miejskim) rzecznikiem konsumentów, a także z innymi organami administracji publicznej i instytucjami kontrolnymi, w tym organizacjami pozarządowymi, działającymi w zakresie ochrony interesów konsumentów¹³; rozdział 2 działu IV ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁴,

---

rodowego według rozwiązań konwencji rzymskiej, zauważając, że układ europejski nie zobowiązuje nas do przyjęcia tejże konwencji – taki obowiązek może zostać nałożony w umowie międzynarodowej (akcesyjnej) z państwami członkowskimi na podstawie art. 49 (wcześniej art. 0) traktatu z Maastricht.

¹⁰ Dz.U. z 1995 r. Nr 64, poz. 328; rozporządzenie zostało wydane na podstawie uchylonej już delegacji art. 384 k.c. i obowiązywać będzie do czasu wydania nowego rozporządzenia na podstawie dodanego art. 555¹ k.c., lecz nie dłużej niż do 2 lipca 2002 r.

¹¹ Zob. D. T o m a s z e w s k i, *Rzecznik konsumentów – nowa szansa dla realizacji praw konsumentów*, *Klinika – czasopismo Uniwersyteckiej Poradni Prawnej UJ 2000*, nr 1, s. 313 i nast.

¹² Dz.U. z 2001 r. Nr 4, poz. 25.

¹³ Dz.U. z 1999 r. Nr 87, poz. 969; rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 6 ust. 4 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. o Inspekcji Handlowej.

¹⁴ Dz.U. z 2000 r. Nr 122, poz. 1319.

art. 19 ustawy z dnia 6 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹⁵ oraz rozdział XV kodeksu wykroczeń¹⁶.

Ponadto, jak wspominałem, Polska z dniem 1 lutego 2000 r. przystąpiła do konwencji lugańskiej z 1988 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, która zawiera szczególne regulacje dla spraw konsumenckich.

3. Dalsze rozważania związane będą ze zmianami polskich regulacji prywatnoprawnych, które zostały dokonane w związku z dostosowywaniem naszego prawa do „prokonsumenckich” rozwiązań unijnych. Zmiany te zostały wprowadzone **ustawą z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny**¹⁷ (zwanej dalej ustawą z dnia 2 marca 2000 r.), która weszła w życie dnia 1 lipca 2000 r., oraz **ustawą z dnia 13 lipca 2000 r. o ochronie nabywców prawa korzystania z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym roku**¹⁸ (zwanej dalej ustawą z dnia 13 lipca 2000 r.), która weszła w życie dnia 9 grudnia 2000 r.

Prace legislacyjne nad pierwszym z wymienionych aktów prawnych rozpoczęły się w lutym 1999 r., kiedy złożono dwa projekty ustaw dotyczących ochrony konsumentów (projekt sejmowej Komisji Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz projekt rządowy). Projekt komisyjny został negatywnie zaopiniowany przez Radę Ministrów (choć wydaje się, że pewne rozwiązania w nim proponowane zasługują na uwagę – zob. pkt I.4), zaś projekt rządowy stał się podstawą ustawy. W jego uzasadnieniu możemy przeczytać, iż jest on „ściśle związany z dążeniem do harmonizacji polskiego prawa – w tym przypadku prawa cywilnego, dotyczącego odpowiedzialności cywilnej i umów – z prawem europejskim, do czego Polskę zobowiązują umowy międzynarodowe. To też powodowało, że zarówno koncepcja strategiczna ochrony konsumenta, jak i zakres, przedmiot oraz technika regulowania są ściśle wzorowane na wspomnianych dyrektywach, w stopniu daleko bardziej rozwiniętym niż w jakiegokolwiek dotychczas podejmo-

---

¹⁵ Dz.U. z 1993 r. Nr 47, poz. 211.

¹⁶ Dz.U. z 1971 r. Nr 12, poz. 114.

¹⁷ Dz.U. z 2000 r. Nr 22, poz. 271.

¹⁸ Dz.U. z 2000 r. Nr 74, poz. 855.

wanej inicjatywie ustawodawczej dotyczącej prawa konsumenckiego. W zakresie zagadnień generalnych dotyczących konsumenckiego prawa umów projekt obejmuje wszystkie dotychczas ustanowione dyrektywy europejskie”.

W lutym 2000 r. złożono w Sejmie projekt rządowy drugiej ze wskazanych powyżej ustaw. W jego uzasadnieniu napisano: „Od ponad trzydziestu lat funkcjonuje, przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych i Europie, nieznana wcześniej instytucja prawa prywatnego, polegająca na korzystaniu z nieruchomości lub innych rzeczy przez oznaczony okres w ciągu roku. Z reguły wykorzystuje się ją w ramach usług turystycznych. (...) W znacznej większości umowy *timesharingu* charakteryzowała dysproporcja uprawnień stron z wyraźnym pokrzywdzeniem nabywców”. W uzasadnieniu podniesiono również praktykę zawierania umów przy stosowaniu natarczywej reklamy oraz utrudniania dokonania odstąpienia od umowy oraz stwierdzono, że „w prawie polskim brak jest przepisów zapewniających właściwą ochronę konsumentom przed nieuczciwymi praktykami, jakie występują przy zawieraniu takich umów”. Senat nie wnosił poprawek do ustawy.

Omawiane ustawy, wzorowane na prawodawstwie unijnym, wprowadziły do polskiego systemu prawnego nowe unormowanie:

a) **umów zawieranych z konsumentami poza lokalem przedsiębiorstwa** – rozdział I, art. 17 i 21 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. [wzorem były rozwiązania dyrektywy 85/577 z dnia 20 grudnia 1985 r. – OJ.L.85.372.31¹⁹],

b) **umów zawieranych z konsumentami na odległość** – rozdział II i art. 21 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. [wzorem były rozwiązania dyrektywy 97/7 z dnia 20 maja 1997 r. – OJ.L.1997.144.19²⁰];

c) **oceny postanowień umów zawieranych z konsumentami** – art. 384-385⁴ kodeksu cywilnego oraz art. 111 pkt 7, art. 479¹ § 2 pkt 4 i rozdział 3 działu IVa tytułu VII księgi pierwszej kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu ustalonym przez ustawę z dnia 2 marca 2000 r.

---

¹⁹ Zob. wprowadzenie autorstwa E. Łętowskiej oraz tłumaczenie dyrektywy, KPP 1996, nr 2, s. 383 i nast.

²⁰ Zob. wprowadzenie autorstwa E. Łętowskiej oraz tłumaczenie dyrektywy, KPP 1998, nr 4, s. 733 i nast.

[wzorem były rozwiązania dyrektywy 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. – OJ.L.93.95.29²¹];

d) **odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny** – tytuł VI¹ kodeksu cywilnego dodany ustawą z dnia 2 marca 2000 r. oraz art. 22 tejże ustawy [wzorem były rozwiązania dyrektywy 85/374 z dnia 25 lipca 1985 r. – OJ.L.85.210.29²²];

e) **ochrony nabywców prawa korzystania z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie w każdym roku** – ustawa z dnia 13 lipca 2000 r. oraz dodany art. 16 ust. 2 pkt 6 ustawy o księgach wieczystych i hipotece [wzorem były rozwiązania dyrektywy 94/47 z dnia 26 października 1994 r. – OJ.L.94.280.83²³].

4. Oceniając sposób dostosowania polskiego prawa do rozwiązań unijnych dyrektyw można wysunąć pewne zastrzeżenia dotyczące przyjętej techniki legislacyjnej.

W art. 385³ k.c. zamieszczono wyliczenie 23 przedstawionych opisowo postanowień umownych, co nie współgra ze sposobem zredagowania pozostałych przepisów kodeksu²⁴. W uzasadnieniu projektu rządowego ustawy z dnia 2 marca 2000 r., wyjaśniając tę sytuację, napisano: „Dyrektywy konsumenckie zawierają wiele regulacji typu instruktażowo-edukacyjnego. Oznacza to, że zawierają one wiele norm „powinnościowych” o nie zawsze jednolitej sankcji, realizującej się np. wadliwością umowy czy w sferze odpowiedzialności. Jest to działanie zamierzone i samo w sobie wynikające z dokumentów polityczno-programowych z zakresu ochrony konsumenta, przewidujących szeroko zakrojone działania edukacyjne realizowane także w treści dyrektyw. Tego rodzaju ujęcie nie leży w tradycji polskiego prawa umów. Przeważała u nas zasada oszczędności normowania, unikania *superfluum*, nawet gdy wniosek o jego istnieniu wynika z przeprowadzenia skomplikowanej wykładni. Projekt ustawy w pewnej mierze

---

²¹ Zob. wprowadzenie autorstwa F. Zolla oraz tłumaczenie dyrektywy, KPP 1993, nr 2, s. 191 i nast.

²² Zob. wprowadzenie autorstwa J. Skąpskiego oraz tłumaczenie dyrektywy, KPP 1995, nr 4, s. 583 i nast.

²³ zob. wprowadzenie autorstwa M. Nesterowicza oraz tłumaczenie dyrektywy, KPP 1997, nr 3, s. 563 i nast.

²⁴ Trzeba też zauważyć, że wyliczenie nie znajduje się w zasadniczej treści dyrektywy, lecz w załączniku.

przełamuje dotychczasową tradycję, zwłaszcza w odniesieniu do szczegółowej regulacji umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa i na odległość. Także lista nieuczciwych klauzul umownych jest *novum* z punktu widzenia techniki legislacyjnej. Za tą innowacją przemawia jednak okoliczność, że poziom kultury prawnej i wrażliwości na to, co jest uznawane za niewłaściwe względem konsumenta (także wśród fachowców) jest u nas niższy niż za zachodzie Europy. Jeżeli zatem w tamtejszych krajach uważa się za wskazane i pożądane wspomóżenie edukacji odpowiednią techniką legislacyjną, to byłoby rażące, gdyby w warunkach wymagających większych starań edukacyjnych zrezygnować z nich, z uwagi na formalną tradycję legislacyjną”.

Ponadto można mieć wątpliwości, czy ze względu na systematykę kodeksu cywilnego właściwe było stworzenie dla regulacji odpowiedzialności za produkt niebezpieczny osobnego tytułu (co stawia tę regulację hierarchicznie na równi z bezpodstawnym wzbogaceniem oraz łącznym ujęciem pozostałych deliktów). Wydaje się, że umieszczenie tych przepisów w istniejącym tytule „Czyny niedozwolone” bardziej oddawałoby wagę tegoż unormowania, a poza tym eliminowałoby motywy ewentualnych sporów opartych na wykładni systemowej, dotyczących wyodrębnienia odpowiedzialności za produkt niebezpieczny jako osobnego źródła zobowiązań (obok umów, deliktów oraz bezpodstawnego wzbogacenia i prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia).

Zagadnieniem istotnym, również dla dalszych rozważań związanych z przepisami kolizyjnymi i problematyką kwalifikacji, jest ujęcie definicji konsumenta. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 2 marca 2000 r. napisano, że „projekt rządowy proponuje wprowadzenie do kodeksu cywilnego (art. 384 § 3), a co za tym idzie, do całego polskiego prawa cywilnego, szerokiej definicji konsumenta. Ujęcie takie nie wyklucza objęcia ochroną także osób prawnych – profesjonalistów i profesjonalistów – osób fizycznych, jeżeli tylko występują oni w transakcji w takiej samej roli jak konsument (np. zakup żarówki do biura)”. Tak więc pojęcie konsumenta w prawie polskim generalnie zdefiniowano szerzej od ujęcia dyrektyw, gdzie może być za niego uważana jedynie osoba fizyczna²⁵. „Konstrukcyjne” zastrzeżenia może budzić umieszczenie definicji, mającej z założenia od-

---

²⁵ Artykuł 2 dyrektywy 85/577; art. 2 pkt 2 dyrektywy 97/7; art. 2 pkt b) dyrektywy 93/13.

działać na całe prawo prywatne²⁶, w trzecim paragrafie jednego z artykułów dotyczących wzorców umownych.

Alternatywny dla rządowego, komisyjny projekt ustawy w pewnych kwestiach przewidywał interesujące rozwiązania. W poszczególnych rozdziałach tego projektu zamieszczono również postanowienia innych unijnych dyrektyw konsumenckich. Ujęcie takie pozwalałoby szczegółowe kwestie związane z obrotem konsumenckim (poza odpowiedzialnością za produkt, która nie dotyczy wyłącznie konsumentów) uregulować zasadniczo w jednym akcie prawnym, do którego odsyłałby, sygnalizując tę problematykę, kodeks cywilny oraz inne ustawy. Poza tym wprowadzenie w części ogólnej takiej całościowej ustawy definicji konsumenta oraz unormowanie stosunku do innych ustaw i jednostronnie bezwzględne charakteru przepisów (również na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej)²⁷ rozwiązywałoby pewne problemy interpretacyjne i byłoby najwłaściwsze z punktu widzenia techniki legislacyjnej. W przeciwieństwie do sytuacji państw unijnych przyjmujących rozwiązania dyrektyw powstałych na przestrzeni kilkunastu lat, w Polsce istniała możliwość ujęcia ich postanowień w sposób zintegrowany. Akceptując taki sposób dostosowania prawa, korzystnym rozwiązaniem wydaje się przyjęcie modelu ustawy konsumenckiej wraz z ustawą wprowadzającą, co pozwalałoby w przyszłości dodawać jako następne rozdziały w ich „naturalnej numeracji” (tzn. bez oznaczania numerami wraz z indeksami) postanowienia przyszłych dyrektyw UE. W stanowisku rządowym co do projektu z lipca 1999 r. wyraźnie jednak stwierdzono, iż „odstąpiono od koncepcji uregulowania całokształtu problema-

---

²⁶ Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 lutego 2000 r. (III CZP 26/99; OSNC 2000, nr 9, poz. 152), odnosząc się do rządowego projektu ustawy.

²⁷ Taką ogólną kolizyjnoprawną regulację przewidywał art. 1 projektu komisyjnego:
„2. Ochrona konsumenta przewidziana przepisami niniejszej ustawy nie może być ograniczona lub wyłączona przez to, że umowa podlega prawu obcemu, jeżeli: umowa ta została zawarta i wykonana w Polsce, lub

konsument ma miejsce zamieszkania w Polsce, a jednocześnie w Polsce ma miejsce zamieszkania lub siedzibę druga strona umowy, bądź też producent lub kontrahent konsumenta na terytorium Polski publicznie oferuje lub reklamuje produkty.

3. Jeżeli przepisy odrębnych ustaw, które odnoszą się do ochrony konsumentów, przewidują dalej idącą ochronę, niż wynika to z niniejszej ustawy, stosuje się przepisy tych ustaw.”

tyki konsumenckiej w jednym akcie prawnym, z uwagi na niefunkcjonalność takiego rozwiązania”.

5. W ostatnim czasie toczyła się dyskusja dotycząca rozwiązań prawnych zawartych w omawianych dyrektywach unijnych oraz sposobu dokonania nowelizacji polskich regulacji prywatnoprawnych w związku z potrzebą dostosowywania prawa do tych dyrektyw²⁸. Nie poruszano jednakże w tej dyskusji, bądź czyniono to jedynie fragmentarycznie, problematyki prawa prywatnego międzynarodowego.

Przedmiotem dalszych rozważań będą wprowadzone do prawa polskiego, w omówionym procesie dostosowania prawa do unijnych dyrektyw, nowe regulacje dotyczące zagadnień pozostających w zainteresowaniu prawa prywatnego międzynarodowego. Wiele kwestii powstać może przy interpretowaniu przepisów art. 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r., art. 449¹¹ kodeksu cywilnego i art. 9-11 ustawy z dnia 13 lipca 2000 r. Przepisy te związane są z ograniczeniem kolizyjnoprawnego wyboru prawa w przypadku umów z konsumentami, ze wskazaniem prawa właściwego dla zobowiązań deliktowych i umów dotyczących nieruchomości oraz pewnymi zagadnieniami jurysdykcyjnymi z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego.

II. Zagadnienia prawa prywatnego międzynarodowego w nowych regulacjach

A. Umowy zawierane poza lokalem przedsiębiorstwa oraz umowy zawierane na odległość

1. Problematyka ograniczania kolizyjnoprawnego wyboru prawa w stosunkach obligacyjnych była przedmiotem rozważań w doktrynie. Powszechnie zajmowane jest stanowisko uznające zasadę nieograniczonego

---

²⁸ E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 1999; J. Preussner-Zamorska, E. Traple, *Timesharing – nowa instytucja prawa polskiego. Uwagi na marginesie projektu ustawy*, KPP 1998, nr 3, s. 537 i nast.; B. Gniewa, *Uwagi na temat projektów uregulowania w prawie polskim odpowiedzialności za produkt*, KPP 1998, nr 4, s. 673 i nast.; J. Sadowski, K. Zaradkiewicz, *Wybrane zagadnienia prawa konsumenckiego. Uwagi dotyczące projektów ustaw przygotowywanych przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego*, KPP 1999, nr 1, s. 155 i nast.

wyboru – wiele krytycznych uwag padło co do sformułowania art. 25 § 1 p.p.m., który pozwala jedynie na wybór takiego prawa właściwego, które „pozostaje w związku z zobowiązaniem” (mimo liberalnej interpretacji w orzecznictwie)²⁹. Nieograniczony takim wymogiem wybór prawa przewidują zasadniczo postanowienia konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych oraz rezolucji bazylejskiej Instytutu Prawa Międzynarodowego z 1991 r.³⁰ Jednocześnie należy zauważyć, iż możliwość wyboru prawa właściwego często ograniczona jest właśnie w przypadku umów zawieranych z konsumentami, zobowiązań dotyczących nieruchomości (zob. II.D.3), zobowiązań nie wynikających z czynności prawnych (zob. II.C.2) oraz umów pracowniczych.

W ostatnich latach postępuje tendencja ograniczania autonomii woli stron (możliwości dokonania wyboru prawa właściwego) na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej, uzasadniana potrzebą ochrony „słabszej strony” stosunku zobowiązaniowego. Wyrazem tej tendencji są na przykład regulacje dotyczące umów z konsumentami. Najbardziej radykalne stanowisko w tej kwestii zajęła ustawa szwajcarska z 1987 r., która w art. 120 ust. 2 wyklucza możliwość dokonania wyboru prawa dla umów konsumenckich i poddaje je, za pośrednictwem łącznika obiektywnego, prawu miejsca stałego pobytu konsumenta.

Konwencja rzymska ogranicza w art. 5 ust. 2 możliwość wyboru prawa³¹, stanowiąc, że wybór prawa nie może prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony wynikającej z bezwzględnych przepisów prawa państwa, w którym ma on miejsce stałego pobytu, jeżeli: a) w tymże państwie została przedstawiona oferta czy reklama, a konsument dokonał czynności

---

²⁹ Zob. M. P a z d a n, *O potrzebie zmiany polskiego unormowania wyboru prawa dla zobowiązań umownych*, [w:] *Problemy kodyfikacji prawa cywilnego. Księga Pamiątkowa ku czci prof. Z. Radwańskiego*, Poznań 1990, s. 627 i nast.; W. L u d w i c z a k, *Refleksje o współczesnych kodyfikacjach międzynarodowego prawa prywatnego*, [w:] *Problemy kodyfikacji...*, s. 599 i nast.

³⁰ Która jednak nie obejmuje swym zakresem umów z konsumentami (art. 1 ust. 2) – zob. M. P a z d a n, *Rezolucja bazylejska z 1991 roku w sprawie autonomii woli w zakresie umów zawieranych w międzynarodowym obrocie handlowym*, PPHZ 1993, t. 17, s. 124 i nast.

³¹ Jednakże projekt konwencji nie przewidywał szczególnych postanowień co do konsumentów – zob. W. P o p i o ł e k, *Zobowiązania z umów w projekcie Konwencji EWG o prawie właściwym dla zobowiązań umownych i pozaumownych*, PPHZ 1979, t. 3, s. 133 i nast.

niezbędnych do zawarcia umowy; lub b) w tymże państwie kontrahent konsumenta (lub jego przedstawiciel) otrzymał zamówienie od konsumenta; lub c) opuszczenie tegoż państwa przez konsumenta i złożenie poza jego granicami zamówienia na zakup towarów były związane z podróżą zorganizowaną przez sprzedawcę w celu skłonienia konsumenta do zawarcia umowy.

W razie braku wyboru prawa konwencja rzymska wskazuje jako właściwe dla umów konsumenckich prawo miejsca stałego pobytu konsumenta (art. 5 ust. 3). Kolejne szczególne rozwiązanie (dotyczące umów zawartych we wskazanych powyżej okolicznościach – art. 5 ust. 2 k.rz.) przewiduje art. 9 ust. 5 konwencji, poddając, niezależnie od prawa właściwego dla umowy oraz prawa miejsca jej zawarcia, ocenę jej formy prawu miejsca stałego pobytu konsumenta. W przepisach konwencji rzymskiej nie wskazano więc w pierwszej kolejności prawa właściwego dla umów konsumenckich za pomocą łącznika obiektywnego, lecz pozostawiono możliwość dokonania kolizyjnoprawnego wyboru. Przepisy bezwzględne miejsca stałego pobytu konsumenta przewidziano jednakże jako minimalny standard ochrony. Norma kolizyjna w takim ujęciu jest więc uzależniona od wyników poszukiwania w wewnętrznych regulacjach merytorycznych korzystniejszych postanowień (alternatywne wskazanie korygujące³²). Poszukiwanie to nie jest zadaniem łatwym dla sądu, ponieważ regulacje konsumenckie są coraz bardziej rozbudowywane, a ponadto zachodzi potrzeba wartościowania poziomu ochrony. Podobne tendencje „materializowania” prawa kolizyjnego i sposób konstruowania jego norm znalazły również wyraz w art. 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r.

2. Artykuł 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. stanowi, iż „nie można w drodze umowy wyłączyć lub ograniczyć, także w razie dokonania wyboru prawa obcego, praw konsumenta określonych w art. 1-16” (czyli unormowania dotyczące umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, jak również regulacji umów zawieranych na odległość). Przepis ten **nie ma** swojego odpowiednika w dyrektywie 85/577, dotyczącej

---

³² Zob. A. Maćczyński, *Wskazanie kilku praw przez jedną normę kolizyjną prawa prywatnego międzynarodowego*, [w:] *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Józefowi Skąpskiemu*, Kraków 1994, s. 632.

umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa. Natomiast art. 12 ust. 2 dyrektywy 97/7, dotyczącej umów zawieranych na odległość, mówi, że **państwa członkowskie winny przedsięwziąć środki konieczne dla zapewnienia, iż konsument nie zostanie pozbawiony ochrony przewidzianej postanowieniami niniejszej dyrektywy przez wybór prawa państwa nie będącego członkiem UE jako prawa właściwego dla umowy, jeżeli umowa ta pozostaje w ścisłym związku z terytorium jednego lub kilku państw członkowskich.**

W zamieszczonym w Kwartalniku Prawa Prywatnego³³ projekcie przyjętym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego, będącym podstawą doktrynalnej dyskusji o przyszłej ustawie, nie znalazł się przepis odpowiadający brzmieniu dzisiejszego art. 17 *in fine*. Pojawił się on natomiast w projekcie rządowym złożonym w Sejmie (wraz z uzasadnieniem nie zmienionym w stosunku do wcześniej ogłoszonego, a przez to pomijającym kwestie ograniczenia kolizyjnoprawnego wyboru prawa).

3. Wskazany przepis ustawy z dnia 2 marca 2000 r. nie pozwala na ograniczenie praw konsumenta wynikających z poprzedzających go przepisów ani przez uzgodnienie przez strony mniej korzystnych postanowień umowy podlegającej prawu polskiemu (co odnosi się również do tzw. materialnoprawnego wskazania przepisów prawa obcego³⁴), ani przez kolizyjnoprawny wybór prawa obcego jako właściwego dla umowy.

Możliwość wyboru prawa właściwego dla zobowiązań wynikających z umów przewiduje art. 25 p.p.m. Zgodnie z art. 1 § 1 p.p.m. (określającym zakres zastosowania), możliwość ta odnosi się do „międzynarodowych stosunków osobistych i majątkowych w zakresie prawa cywilnego”. Kolizyjnoprawny wybór prawa oznacza poddanie stosunku zobowiązaniowego

---

³³ Zob. KPP 1998, nr 2, s. 341 i nast.

³⁴ Materialnoprawne wskazanie (materialnoprawny wybór prawa) jest przejawem korzystania przez strony ze swobody umów (materialnoprawnej autonomii woli stron), której granice określa prawo właściwe dla danego stosunku zobowiązaniowego (którego to prawa właściwość wynikać może z kolizyjnoprawnego wyboru prawa). W przeciwieństwie do kolizyjnoprawnego wyboru prawa, materialnoprawne wskazanie może dotyczyć sytuacji czysto wewnętrznej, nie zawierającej tzw. elementu obcego. Strony mogą, w granicach określonych przez prawo właściwe, włączyć do umowy postanowienia zaczerpnięte z obcego systemu prawnego (inkorporacja) lub odwołać się do dowolnej regulacji (interpolacja, materialnoprawne wskazanie *sensu stricto*). Zob. M. P a z d a n, *Materialnoprawne wskazanie a kolizyjnoprawny wybór prawa*, PPHZ 1995, t. 18, s. 105 i nast.

określonego systemowi prawnemu. Jego dokonanie wywołuje skutki w sferze kolizyjnoprawnej – spełnia on bowiem rolę łącznika normy kolizyjnej. Nazywany jest łącznikiem subiektywnym, w przeciwieństwie do pozostałych łączników (jak obywatelstwo czy stały pobyt), zwanych obiektywnymi. Granice autonomii w zakresie kolizyjnoprawnego wyboru wyznaczają przepisy ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe, a ponadto przepisy ustaw oraz konwencji regulujących specyficzne stosunki prawne (jak omawiany przepis w stosunkach z konsumentami, czy przewidujące nieograniczony wybór art. 11 kodeksu morskiego i art. 12 prawa lotniczego). Zgodnie z art. 12 p.p.m., ocena formy czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla tej czynności (choć wystarcza zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana), tak więc zagadnienie wyboru prawa właściwego dla stosunku umownego odnosi się może również do kwestii formy. Art. 3, art. 7 ust. 1, art. 9 ust. 2 i 3, art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. regulują pewne zagadnienia związane z formą czynności prawnej i na podstawie art. 17 te same przepisy jako korzystniejsze mogą zostać zastosowane obok przepisów prawa zasadniczo właściwego dla oceny formy czynności prawnej, wybranego jako prawo właściwe dla umowy.

4. Stanowisko polskiej doktryny co do możliwości odstąpienia od zasady autonomii woli stron na rzecz ochrony „słabszej strony” umowy (jąką jest konsument) podlegało w ciągu ostatnich lat pewnej ewolucji. Początkowo przy omawianiu autonomii woli stron na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej problematyki ochrony konsumenta nie podnoszono³⁵. Z czasem uznano za trafne spostrzeżenie, iż możliwość nieograniczonego kolizyjnoprawnego wyboru prawa może zostać wykorzystana przez stronę „silniejszą ekonomicznie” do narzucenia kontrahentowi prawa właściwego dlań niekorzystnego, jednakże podnoszono, iż środkiem zapobiegającym takim sytuacjom winny być przepisy ochronne *legis fori* (nawet gdy inne prawo wskazane zostało za pomocą łącznika obiektywnego) oraz bezwzględne przepisy sta-

---

³⁵ Np. J. S k a p s k i, *Autonomia woli w prawie międzynarodowym prywatnym w zakresie zobowiązań z umów*, Kraków 1964, Rdz VII (choć autor podkreślał tendencję ingerowania państwa na płaszczyźnie niekolizyjnej w stosunki zobowiązaniowe dotyczące np. najemców i pracowników – zob. s. 168).

tutu obligacyjnego i stosowanie klauzuli porządku publicznego³⁶. W ostatnim czasie pojawiły się szczegółowe rozważania dotyczące ochrony konsumentów w przepisach prawa prywatnego międzynarodowego. Jednakże proponowano ustanowienie takiej ochrony najpierw w wewnętrznych przepisach materialnych. Dopiero po doświadczeniach z przepisami normującymi sytuacje wewnętrzne miał nastąpić czas na zastanowienie się nad wprowadzeniem nowych regulacji kolizyjnych. W okresie pośrednim pozostawałaby dla ochrony konsumentów możliwość traktowania niektórych przepisów jako koniecznego zastosowania (wymuszających swoją właściwość) oraz ewentualne zastosowanie klauzuli porządku publicznego³⁷.

Ostatnie lata, prawdopodobnie ze względu na oddziaływanie przepisów państw UE w kształcie nadanym przez konwencję rzymską³⁸ oraz potrzebę dostosowania do postanowień unijnych dyrektyw, przyniosły już głosy opowiadające się za wprowadzeniem w polskim prawie prywatnym międzynarodowym nowych regulacji, które ograniczałyby kolizyjnoprawny wybór prawa w umowach z konsumentami ze względu na potrzebę ochrony „słabszej strony”³⁹. M. Pazdan wskazuje brak w ustawie – Prawo prywatne

---

³⁶ M. Tomaszewski, *Zakres swobody stron w wyborze prawa właściwego dla zobowiązań umownych*, Studia Iuridica 1977, vol. VI, s. 82.

³⁷ M. Pazdan przedstawił pogląd, iż trzeba najpierw wzmocnić w polskim prawie merytorycznym pozycję konsumenta, a potem zastanowić się nad celowością uruchomienia także specjalnych instrumentów kolizyjnoprawnych (*O potrzebie zmiany...*, s. 632). Podobnie W. Popiołek zaprezentował stanowisko, iż konieczne są uprzednie zmiany polskiego prawa cywilnego w duchu wzmoczonej ochrony konsumenta. Dopiero ugruntowanie w merytorycznym prawie odpowiednich rozwiązań, według powołanego autora, umożliwi sądowi posługiwanie się instrumentem kolizyjnym, który zakłada porównywanie poziomów ochrony konsumenta w poszczególnych systemach (*W sprawie ograniczeń kolizyjnoprawnego wyboru prawa w polskiej ustawie prawo prywatne międzynarodowe*, [w:] *Rozprawy z polskiego...*, s. 351).

³⁸ Sposób przyjęcia rozwiązań konwencyjnych przedstawia A. Ciałus, *Wybrane problemy wprowadzenia do systemów prawnych państw członkowskich Unii Europejskiej postanowień konwencji rzymskiej o prawie właściwym dla zobowiązań umownych*, PHZ 1995, t. 18, s. 24 i nast.; odnośnie do przyszłych polskich działań zob. W. Popiołek, *Zobowiązania...*, s. 623 i nast.

³⁹ J. Skąpski, *Konwencja EWG z dnia 19 czerwca 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych jako „model” dla regulacji międzynarodowego prawa obligacyjnego w prawach krajowych, ze szczególnym uwzględnieniem prawa polskiego*, KPP 1994, nr 2, s. 187 i nast.; E. Łętowska, *Prawo...*, s. 460 i nast., s. 488 i nast.

międzynarodowe przepisów chroniących „słabszą stronę” (konsumenta, pracownika, poszkodowanego) i proponuje prace nad przejmowaniem rozwiązań konwencji rzymskiej niezależnie od daty wejścia Polski do UE⁴⁰. M. Jagielska przedstawia pogląd (zakorzeniony w postanowieniach konwencji rzymskiej), iż w przypadku umów konsumenckich możliwość wyboru prawa należy skorygować o przepisy bezwzględne państwa miejsca zamieszkania (stałego pobytu) konsumenta, w sytuacji gdy zapewniają one lepszą ochronę⁴¹.

5. Wracając do art. 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. oraz postanowień dyrektyw 85/577 i 97/7, należy zauważyć, iż przyjęte przez polskiego ustawodawcę rozwiązanie nie w pełni odpowiada celom stawianym w dyrektywach państwom UE. Przepisy dyrektywy 85/577 nie wspominają o ograniczeniu kolizyjnoprawnego wyboru prawa. Natomiast art. 12 ust. 2 dyrektywy 97/7 o umowach zawieranych na odległość precyzuje, iż ograniczenie dotyczy wyboru prawa państwa spoza EU. Ponadto dyrektywa dla ograniczenia kolizyjnoprawnego wyboru wprowadza wymaganie pozostawania danej umowy w ścisłym związku z terytorium państwa UE. Tak więc, ustawodawca polski poszedł dalej niż wymagały postanowienia dyrektyw, bowiem objął ograniczeniem wyboru prawa także sytuacje umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, a ponadto nie wprowadził wymogu ścisłego związku kontraktu z terytorium Polski (i ewentualnie innych państw-kandydatów) oraz państw członkowskich UE⁴².

Artykuł 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. ma zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy prawo właściwe zostaje wskazane za pomocą łącznika subiektywnego (wyboru prawa). Nie będzie miał natomiast zastosowania w przypadku, gdy w sytuacji braku wyboru prawa, prawo właściwe wskażą przepisy posługujące się łącznikami obiektywnymi (np. art. 26-29 p.p.m.). Tak więc gdy polski sąd będzie orzekał w sprawie konsumenckiej na podstawie obcego prawa wskazanego łącznikiem obiektywnym i prawo to będzie prze-

---

⁴⁰ M. Paździan, *O potrzebie reformy polskiego prawa prywatnego międzynarodowego i niektórych proponowanych rozwiązaniach*, KPP 2000, nr 3, s. 501 i nast.

⁴¹ M. Jagielska, *Ochrona konsumenta jako zagadnienie kodyfikacyjne w prawie prywatnym międzynarodowym*, KPP 2000, nr 3, s. 639 i nast.

⁴² Lub związku tylko z terytorium Polski, zaś z innymi obszarami prawnymi dopiero z datą wejścia do Polski UE (rozwiązanie takie przewidują obecnie przepisy przejściowe niektórych ustaw).

widywać dla konsumenta mniejszy stopień ochrony – nie będzie można zastosować art. 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. Sąd mógłby ewentualnie zastosować polskie przepisy merytoryczne w miejsce mniej korzystnej regulacji prawa wskazanego łącznikiem obiektywnym, jeżeli uznałby je za przepisy koniecznego zastosowania (wymuszające swoją właściwość). Przyjmowanie tej konstrukcji budzi w doktrynie wiele kontrowersji⁴³ i powodować może trudności w orzecznictwie. Jeżeli jednak polskie przepisy materialne tak zakwalifikowalibyśmy, to sąd stosowałby je także w sytuacji wskazania obcego prawa właściwego przez kolizyjnoprawny wybór prawa, a wtedy postanowienie art. 17 *in fine* nie byłoby potrzebne. W świetle art. 17 o ostatecznym zakresie wskazania, po zastosowaniu łącznika subiektywnego, na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej decyduje treść alternatywnie wskazanych przepisów merytorycznych. Mamy więc do czynienia ze złożonym procesem stosowania unormowania kolizyjnego – w zakresie regulowanym przez ustawę z dnia 2 marca 2000 r., po dotarciu do regulacji materialnej przez zasadnicze wskazanie wyborem prawa oraz zbadaniu alternatywnych regulacji merytorycznych i ocenie standardów ochrony, niejako „wracamy” na poziom kolizyjnoprawny, aby ostatecznie ustalić treść normy kolizyjnej dla danej sytuacji prawnej (tj. stwierdzić, że właściwe jest prawo X).

Pozostałe, ogólne uwagi na temat sposobu wprowadzenia i ujęcia ochrony konsumentów (będących stronami umów z profesjonalistami) na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej zostaną przedstawione po omówieniu regulacji oceny klauzul umownych w stosunkach z konsumentami (zob. II.B.2).

B. Ocena postanowień umów zawieranych z konsumentami

1. W przepisach kodeksu cywilnego regulujących stosowanie wzorców umownych i ocenę klauzul umownych w stosunkach z konsumentami (art. 384-385⁴⁴) **nie znalazły się**, podobne do wyżej omówionych, regulacje dotyczące kolizyjnoprawnego wyboru prawa. Natomiast art. 6 ust. 2 dyrektywy 93/13, dotyczącej nieuczciwych klauzul umownych (podobnie jak wskazany powyżej art. 12 ust. 2 dyrektywy 97/7), stanowi, iż **państwa członkowskie winny przedsięwziąć środki konieczne dla zapewnienia**,

---

⁴³ Zob. B. F u c h s, *Przepisy wymuszające swoją właściwość w przyszłej kodyfikacji prawa prywatnego międzynarodowego*, KPP 2000, nr 3, s. 653 i nast.

iż konsument nie zostanie pozbawiony ochrony przewidzianej postanowieniami niniejszej dyrektywy przez wybór prawa państwa nie będącego członkiem UE jako prawa właściwego dla umowy, jeżeli umowa ta pozostaje w ścisłym związku z terytorium jednego lub kilku państw członkowskich.

W procesie „przeniesienia” rozwiązań dyrektywy 93/13 do przepisów kodeksu cywilnego pominięto więc jej postanowienia zamieszczone w art. 6 ust. 2. Ustawodawca wykazał się niekonsekwencją. Bezwzględna regulacja umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa oraz na odległość została „wzmocniona” o ograniczenie kolizyjnoprawnego wyboru prawa (i to radykalniej niż w postanowieniach dyrektyw), natomiast w przypadku nieuczciwych klauzul umownych przepisu takiego nie wprowadzono. Trudno w drodze wykładni rozciągać brzmienie art. 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r. (mówiącego wyraźnie o prawach określonych w art. 1-16 tejże ustawy) na znowelizowane przepisy kodeksu cywilnego. Sytuację tę niełatwo zrozumieć – wynikająca z dyrektywy potrzeba ograniczenia kolizyjnoprawnego wyboru prawa została wcześniej przedstawiona w doktrynie⁴⁴, zaś wyjaśnienie obecnej regulacji nie zostało przedstawione w uzasadnieniu projektu rządowego. Paradoksalnie najbardziej racjonalnym wytłumaczeniem tej sytuacji jest przyjęcie, iż „brakujący” w tym fragmencie kodeksu przepis znalazł się w dodanym art. 449¹¹ k.c. (zob. II.C.6).

2. Omawiany art. 17 *in fine* ustawy z dnia 2 marca 2000 r. reguluje jedynie fragmentarycznie pewne kwestie obrotu konsumenckiego (związane z umowami zawieranymi na odległość oraz poza lokalem przedsiębiorstwa). Po przyjęciu założenia, iż istnieje potrzeba ochrony konsumentów na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej, konsekwentnym rozwiązaniem winno być wprowadzenie rozwiązań prawnych dotyczących wszelkich umów konsumenckich.

Rozwiązanie takie (oparte na rozwiązaniach konwencji rzymskiej) zostało ostatnio przedstawione przez M. Pazdana i M. Jagielską w toku dyskusji nad potrzebą reformy polskiego prawa prywatnego międzynarodowego⁴⁵. Sformułowanie ogólnej regulacji ograniczenia możliwości wy-

---

⁴⁴ E. Łętowska, *Prawo...*, s. 464, 488 i nast.

⁴⁵ M. Pazdan, *O potrzebie reformy...*, s. 501 i nast.; M. Jagielska, *Ochrona konsumenta jako zagadnienie kodyfikacyjne w prawie prywatnym międzynarodowym*, KPP 2000, nr 3, s. 639 i nast.

boru prawa (lub konieczności zastosowania pewnych przepisów niezależnie od prawa zasadniczo właściwego wskazanego jakimkolwiek łącznikiem) w odniesieniu do wszystkich umów konsumenckich i umieszczenie jej w ustawie – Prawo prywatne międzynarodowe (bądź w części ogólnej ustawy, która całościowo regulowałaby ochronę konsumentów) pozwoliłoby na pełną ochronę konsumentów w stosunkach z profesjonalistami. Takie ujęcie wprowadzałoby bowiem unormowanie dotyczące wszelkich umów konsumenckich, a nie jedynie pewnych elementów⁴⁶ umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa oraz na odległość. Artykuł 17 ustawy z dnia 2 marca 2000 r., niezależnie od obywatelstwa i miejsca stałego pobytu konsumenta, nakazuje polskiemu sądowi (w razie istnienia podstaw jurysdykcji) porównywać zawsze prawo polskie (art. 1-16 tejże ustawy) z prawem właściwym wskazanym przez kolizyjnoprawny wybór. Lepszym rozwiązaniem byłoby ustanowienie prawa miejsca stałego zamieszkania konsumenta prawem, którego standardy ochrony wyznaczać będą minimum (jak ma to miejsce w postanowieniach konwencji rzymskiej). Należy zauważyć, iż konwencja rzymska reguluje również w sposób szczególny dla wszystkich umów konsumenckich sytuację braku wyboru prawa (właściwość prawa miejsca stałego pobytu konsumenta) oraz formę umów zawieranych z konsumentami (podlegającą prawu miejsca stałego pobytu konsumenta – nawet w sytuacji dokonania wyboru prawa właściwego dla umowy)⁴⁷.

---

⁴⁶ Związanych zasadniczo z informacyjnymi obowiązkami przy zawieraniu umowy i prawem odstąpienia.

⁴⁷ Uwagi co do ograniczania kolizyjnoprawnego wyboru prawa dotyczą również uchwalonej, po napisaniu artykułu, ustawy o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2001 r. Nr 100, poz. 1081), której art. 17 stanowi, że postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać uprawnień konsumenta przewidzianych w tej ustawie, także w razie dokonania wyboru prawa obcego.